

Zał. nr 1 w poniższej treści wszedł w życie dnia 14.10.2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2097)

Cz. 5

RAMY PROGRAMOWE KSZTAŁCENIA UZUPEŁNIAJĄCEGO DLA SZKÓŁ POLSKICH LICEUM OGÓLNOKSZAŁCĄCE

Po ukończeniu szkoły podstawowej uczeń kontynuuje kształcenie ogólne w szkole ponadpodstawowej – w liceum ogólnokształcącym.

Celem kształcenia uzupełniającego w liceum ogólnokształcącym jest:

- 1) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami;
- 2) rozwijanie indywidualnych zainteresowań ucznia i integrowanie różnych dyscyplin wiedzy w ramach przedmiotu język polski;
- 3) rozwijanie szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego stosowania zdobytych wiadomości;
- 4) rozwijanie nawyków systematycznego uczenia się;
- 5) doskonalenie umiejętności współpracy w grupie i podejmowania samodzielnych działań;
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia uzupełniającego w liceum ogólnokształcącym należą:

- 1) umiejętność komunikowania się w języku polskim, zarówno w mowie, jak i w piśmie, oraz stosowanie przyjętych norm językowych;
- 2) czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi, kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie i przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
- 3) umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy i wartościowania oraz rzetelnego korzystania ze źródeł;
- 4) myślenie analityczne, syntetyczne, logiczne, komputacyjne, przyczynowo-skutkowe, kreatywne i abstrakcyjne.

Jednym z najważniejszych zadań liceum ogólnokształcącego jest rozwijanie kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej w języku polskim. Istotne w tym zakresie jest łączenie teorii i praktyki językowej. Wzbogacanie słownictwa, w tym poznawanie terminologii właściwej dla każdego z przedmiotów, służy rozwojowi intelektualnemu ucznia, a wspomaganie i dbałość o ten rozwój należy do obowiązków każdego nauczyciela.

JĘZYK POLSKI

Klasy I–IV liceum ogólnokształcącego

Język polski realizowany jako przedmiot w liceum ogólnokształcącym pozwala uczniowi na poznawanie dzieł literackich wchodzących w skład polskiego dziedzictwa, jak i utworów polskiej literatury współczesnej, których autorzy zdobyli uznanie. Realizacja celów kształcenia – wymagań ogólnych i treści nauczania – wymagań szczegółowych przedmiotu język polski ma służyć osiągnięciu przez ucznia umiejętności świadomego i krytycznego odbioru dzieł literackich, ich interpretacji w różnych kontekstach, rozpoznawania w nich odniesień egzystencjalnych, aksjologicznych i historycznych. Szczególne znaczenie dla rozwoju kompetencji interpretacyjnych ma zintegrowanie kształcenia literackiego i kształcenia językowego. Wzbogacanie wiedzy o języku pozwala uczniowi na świadome uczestnictwo w różnych sytuacjach komunikacyjnych związanych zarówno z odbiorem, jak i tworzeniem własnych tekstów.

Ważnym zagadnieniem w ramach nauczania języka polskiego jest rozwijanie i ukierunkowanie samokształcenia ucznia.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie językowe

1. Świadome wykorzystywanie języka narodowego w budowaniu tożsamości osobowej ucznia oraz wspólnot: rodzinnej, narodowej i kulturowej.
2. Pogłębianie funkcjonalnej wiedzy z zakresu nauki o języku polskim.
3. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, stosowne wykorzystywanie języka polskiego w różnych sytuacjach komunikacyjnych.
4. Funkcjonalne wykorzystywanie wiedzy o języku w odczytaniu sensów zawartych w strukturze głębokiej tekstów literackich i nieliterackich.
5. Uwrażliwianie na piękno mowy ojczystej, wspomaganie rozwoju kultury językowej, doskonalenie umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną.

II. Tworzenie wypowiedzi

1. Wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
2. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji.
3. Kształcenie umiejętności formułowania i uzasadniania sądów na temat dzieł literackich oraz innych tekstów kultury.
4. Doskonalenie umiejętności retorycznych, w szczególności zasad tworzenia wypowiedzi spójnych, logicznych i stosowania kompozycji odpowiedniej dla danej formy gatunkowej.
5. Rozwijanie umiejętności tworzenia tekstów o wyższym stopniu trudności.

III. Kształcenie literackie i kulturowe

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
2. Rozumienie historii literatury polskiej i dziejów kultury jako procesu, a także dostrzeganie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych, wpływających na ten proces.
3. Rozumienie konieczności zachowania i rozwoju literatury oraz kultury polskiej w życiu jednostki i społeczeństwa.
4. Rozróżnianie kultury oraz dostrzeganie związków między jej rodzajami.
5. Kształtowanie różnorodnych postaw czytelniczych: od czytania spontanicznego do odbioru opartego na podstawach naukowych.
6. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury polskiej, a także ich wzajemnej korespondencji.
7. Kształtowanie świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury polskiej na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym i aksjologicznym.
8. Kształcenie umiejętności rozumienia roli mediów oraz ich wpływu na zachowania i postawy ludzi, a także właściwego korzystania z nich.
9. Budowanie systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna oraz szacunku dla człowieka.
10. Kształtowanie umiejętności rozpoznawania i wartościowania postaw budujących szacunek dla człowieka (np. wierność, odpowiedzialność, umiar) oraz służących budowaniu wspólnot: państwowej, narodowej i społecznej (np. patriotyzm, sprawiedliwość, obowiązkowość, szlachetność, walka, praca, odwaga, roztropność).

IV. Samokształcenie

1. Rozwijanie zainteresowań humanistycznych w zakresie języka i kultury polskiej.
2. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, w tym zasobów cyfrowych, oceny ich rzetelności, wiarygodności i poprawności merytorycznej.
3. Utrwalanie poszanowania dla cudzej własności intelektualnej.
4. Kształtowanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.
5. Kształtowanie nawyku samodzielnej i systematycznej lektury.
6. Rozwijanie uzdolnień przez udział w różnych formach aktywności intelektualnej i twórczej.
7. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

W liceum ogólnokształcącym obowiązuje utrwalanie, poszerzanie i doskonalenie wiadomości i umiejętności nabytych w szkole podstawowej.

I. Kształcenie językowe

1. Gramatyka języka polskiego

Uczeń:

- 1) określa formy fleksyjne odmiennych części mowy i ich funkcje w tekście;
- 2) rozpoznaje w tekstach nieodmienne części mowy oraz określa ich funkcje znaczeniowe i składniowe;
- 3) rozumie reguły budowy słowotwórczej wyrazów i określa znaczenie różnych konstrukcji słowotwórczych w tekście;
- 4) określa argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście;
- 5) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów literackich oraz tworzeniu własnych wypowiedzi.

2. Zróżnicowanie języka

Uczeń:

- 1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji oraz rozumie ich znaczenie w tekście;
- 2) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania;
- 3) rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku;
- 4) rozpoznaje zmiany w słownictwie będące wynikiem procesów słowotwórczych i zapożyczeń językowych;
- 5) dostrzega wpływy obce w polszczyźnie i ich przyczyny w każdej epoce, określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie różnych epok oraz odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;
- 6) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;
- 7) rozumie znaczenie współczesnej polszczyzny potocznej w kształtowaniu zachowań językowych oraz określa jej funkcje w zróżnicowaniu języka mówionego i pisanego;
- 8) określa cechy stylu wypowiedzi internetowych oraz wartościuje wypowiedzi tworzone przez internautów;
- 9) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym, odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym oraz słownictwo oficjalne od słownictwa potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka

Uczeń:

- 1) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną i impresywną, w tym perswazyjną);
- 2) rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie) oraz dba o jasność i precyzję komunikatu;
- 3) sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- 4) potrafi odczytać wieloznaczność wypowiedzi na podstawie intonacji, mowy ciała lub odnośników do kontekstu;
- 5) stosuje zasady etyki wypowiedzi oraz wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria (np. prawda–fałsz, poprawność–niepoprawność);
- 6) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji;
- 7) określa zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej).

4. Ortografia i interpunkcja

Uczeń:

- 1) stosuje wszystkie zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły *nie* oraz partykuły *-bym*, *-byś*, *-by* z różnymi częściami mowy, pisowni zakończeń *-ji*, *-ii*, *-i*, zapisu przedrostków *roz-*, *bez-*, *wes-*, *wz-*, *ws-*, pisowni przymków złożonych, pisowni nosówek (*a*, *ę*) oraz połączeń *om*, *on*, *em*, *en*, pisowni skrótów i skrótowców;
- 2) wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu.

II. Tworzenie wypowiedzi

1. Elementy retoryki

Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- 2) określa i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- 3) określa w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, *pointa*);
- 4) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych;
- 5) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni.

2. Mówienie i pisanie

Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata;
- 3) reaguje na przejawy agresji językowej (np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi);
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi i oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze i głos w dyskusji;
- 5) tworzy formy użytkowe: protokół, opinię i zażalenie, stosuje zwroty adresatywne i etykietę językową;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, definicja, hasło encyklopedyczne i notatka syntetyzująca;
- 7) tworzy plan dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- 8) tworzy plan kompozycyjny wypowiedzi;
- 9) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu oraz wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu i znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu oraz potrafi weryfikować własne i cudze decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym i cudzym, dokonuje korekty tekstu własnego i cudzego, stosuje kryteria poprawności językowej.

III. Kształcenie literackie i kulturowe

1. Czytanie utworów literackich

Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna oraz literatura po 1989 r.;
- 2) dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w polskich tekstach literackich;
- 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej, epos, odę, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy oraz określa cechy gatunkowe czytanych utworów literackich;
- 4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, hiperbolę i wyliczenie;
- 5) rozpoznaje w tekstach literackich komizm, tragizm, humor, patos i rozumie ich wartościujący charakter;
- 6) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

- 7) określa problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi;
- 8) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego (narracji, fabuły, bohaterów, sytuacji lirycznej, akcji, wątków i motywów) oraz dokonuje ich interpretacji i wartościowania;
- 9) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 10) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza;
- 11) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- 12) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej, odwołuje się do znanych mu kontekstów, w tym – jeżeli jest to uzasadnione – do kontekstu własnego doświadczenia życiowego lub lekturowego;
- 13) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny i biograficzny;
- 14) określa w poznawanych utworach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
- 15) określa obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe: dobro, prawda, piękno, wiara, nadzieja, miłość, Bóg, honor, ojczyzna, wolność, niepodległość, solidarność, braterstwo i przyjaźń, określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości;
- 16) rozumie problem konfliktu wartości i cel ukazywania takich konfliktów w utworach literackich oraz ich związek z wartościami poznawczymi i etycznymi.

2. Odbiór tekstów kultury

Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje w analizie tekstów publicystycznych, popularnonaukowych i naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu i argumentację;
- 3) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykułu, felietonu i reportażu), retorycznych (przemówienia, laudacji i homilii), popularnonaukowych i naukowych (rozprawy) oraz wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz;
- 4) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;
- 5) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy danej dziedzinie sztuki;
- 6) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

IV. Samokształcenie

Uczeń:

- 1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej, między innymi przez przygotowanie referatów poświęconych problemom pokrewnym do omawianych;
- 2) porządkuje informacje w problemowe całości przez ich wartościowanie, syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz potrafi je wykorzystać w swoich wypowiedziach;
- 3) korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- 4) sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych;
- 5) dokonuje krytycznej selekcji źródeł;
- 6) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i potrafi je zastosować w wypowiedzi;
- 7) wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji;
- 8) posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;
- 9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;
- 10) gromadzi i przetwarza informacje oraz sporządza bazę danych;
- 11) korzysta z zasobów multimedialnych (np. z bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych twórców) dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej i krytycznie ocenia ich zawartość;
- 12) wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć;
- 13) zna pojęcie hipertekstu, rozpoznaje jego realizacje internetowe oraz pozainternetowe, określa ich funkcje w komunikacji oraz umiejętnie z nich korzysta w gromadzeniu informacji.

Lektury (teksty poznawane w całości – nie mniej niż 6 pozycji książkowych oraz wybrane przez nauczyciela teksty o mniejszej objętości, przy czym nie można pominąć autorów i utworów oznaczonych gwiazdką):

- 1) *Biblia* (fragmenty np. *Księgi Rodzaju*, *Księgi Hioba*, *Księgi Koheleta*, *Pieśni nad Pieśniami*, *Księgi Psalmów*, *Apokalipsy wg św. Jana*);
- 2) Jan Parandowski, *Mitologia*, część I: *Grecja* (fragmenty);
- 3) **Bogurodzica*;
- 4) Gall Anonim, *Kronika polska* (fragmenty);
- 5) Mikołaj Rej, *Żywot człowieka poczciwego* (fragment);
- 6) *Jan Kochanowski, wybrane pieśni, w tym: *Pieśń IX* ks. I, *Pieśń V* ks. II; psalmy, w tym *Psalm 13*, *Psalm 47*; *tren IX, X, XI, XIX*; *Odprawa posłów greckich* (fragmenty);
- 7) Andrzej Frycz Modrzewski, *O poprawie Rzeczypospolitej* (fragmenty);
- 8) *Kronika Książąt Polskich*, oprac. Jerzy Wojtczak-Szyszkowski;
- 9) Piotr Skarga, *Kazania sejmowe* (fragmenty);
- 10) Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki* (fragmenty);
- 11) Jan Andrzej Morsztyn, *Do trupa*;

- 12) Ignacy Krasicki, *Hymn do miłości ojczyzny*;
- 13) Stanisław Staszic, *Prestrogi dla Polski* (fragmenty);
- 14) *Adam Mickiewicz, *Oda do młodości*, wybrane ballady, w tym *Romantyczność*, wybrane sonety z cyklu *Sonety krymskie* oraz inne wiersze, *Konrad Wallenrod* (fragmenty), *Dziady* cz. IV (fragmenty), *Dziady* cz. III (fragmenty);
- 15) Juliusz Słowacki, *Kordian* (fragmenty), wybrane wiersze, w tym *Grób Agamemnona* (fragmenty) lub *Sowiński w okopach Woli*, *Testament mój*, *Listy do Matki* (fragmenty);
- 16) Cyprian Kamil Norwid, wybrane wiersze, w tym *Fortepian Szopena*;
- 17) Aleksander Fredro, *Śluby panieńskie*;
- 18) *Bolesław Prus, *Lalka* (fragmenty);
- 19) *Henryk Sienkiewicz, *Potop* (fragmenty), *Listy z podróży do Ameryki* (fragmenty);
- 20) Eliza Orzeszkowa, *Nad Niemnem* (fragmenty);
- 21) Adam Asnyk, wybór wierszy;
- 22) Maria Konopnicka, wybór wierszy;
- 23) wybrane wiersze następujących poetów: Jan Kasprówic, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Leopold Staff;
- 24) Stanisław Wyspiański, *Wesele* (fragmenty);
- 25) *Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi* (tom I – *Jesień*) (fragmenty);
- 26) Stefan Żeromski, *Rozdziobią nas kruki, wrony.....*, *Przedwiośnie* (fragmenty), *Ludzie bezdomni* (fragmenty);
- 27) Ferdynand Antoni Ossendowski, *Mocni ludzie*, *Zwierzęta*, *ludzie*, *bogowie*;
- 28) Krystyna Lubieniecka-Baraniak, *Gdy brat staje się katem*;
- 29) Witold Gombrowicz, *Ferdydurke* (fragmenty);
- 30) wybrane wiersze następujących poetów: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim, Jan Lechoń, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Kazimiera Illakowiczówna, Julian Przyboś, Tadeusz Peiper, Józef Czechowicz, Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy;
- 31) Zofia Kossak-Szczucka, *Pożoga*. *Wspomnienia z Wołynia 1917–1919*, *Błogosławiona wina*;
- 32) Tadeusz Borowski, *Proszę państwa do gazu*, *Ludzie, którzy szli*;
- 33) Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat*;
- 34) Jarosław Iwaszkiewicz, wybrane opowiadanie;
- 35) Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*;
- 36) Józef Mackiewicz, *Droga donikąd* (fragmenty);
- 37) Kazimierz Moczarski, *Rozmowy z katem* (fragmenty);
- 38) wybrane wiersze następujących poetów: Miron Białoszewski, Tadeusz Różewicz, Jarosław Marek Rymkiewicz, *Wisława Szymborska, *Zbigniew Herbert, wybrane wiersze, w tym z tomów *Pan Cogito* oraz *Raport z oblężonego Miasta*, *Czesław Miłosz, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Jan Polkowski, Wojciech Wencel, Ryszard Krynicki, Adam Zagajewski;
- 39) Sławomir Mrozek, *Tango*;
- 40) Marek Nowakowski, *Raport o stanie wojennym* (wybrane opowiadanie); *Góra „Edek”*

(z tomu *Prawo prerii*);

- 41) Witold Pilecki, *Raport Witolda*;
- 42) Wiesław Kielar, *Anus mundi*;
- 43) Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei* (fragmenty), *Tryptyk rzymski*, *Pamięć i tożsamość* (fragmenty), *Fides et ratio* (fragmenty);
- 44) Karol Wojtyła, *Przed sklepem jubilera*;
- 45) Stefan Wyszyński, *Zapiski więzienne*;
- 46) Paweł Zuchniewicz, *Ojciec wolnych ludzi. Opowieść o Prymasie Wyszyńskim*;
- 47) Jacek Dukaj, *Katedra* (z tomu *W kraju niewiernych*);
- 48) Antoni Libera, *Madame*;
- 49) Andrzej Stasiuk, *Miejsce* (z tomu *Opowieści galicyjskie*);
- 50) Olga Tokarczuk, *Profesor Andrews w Warszawie* (z tomu *Gra na wielu bębenkach*);
- 51) wybrane utwory okresu stanu wojennego;
- 52) powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Jacka Kaczmarskiego, Wojciecha Młynarskiego, Agnieszki Osieckiej oraz wybrane teksty Kabaretu Starszych Panów, a także utwory w wykonaniu Ewy Demarczyk.

Zalecane dzieła teatralne i filmowe:

- 1) *Amadeusz*, reż. Miloš Forman;
- 2) *Dekalog*, reż. Krzysztof Kieślowski, wybrane filmy z cyklu;
- 3) *Dziady*, reż. Konrad Swinarski;
- 4) *Elektra*, reż. Piotr Cholewicki;
- 5) *Emigranci*, reż. Kazimierz Kutz;
- 6) *Kartoteka*, reż. Krzysztof Kieślowski;
- 7) *Kordian*, reż. Jan Englert;
- 8) *Lawa. Opowieść o „Dziadach” Adama Mickiewicza*, reż. Tadeusz Konwicki;
- 9) *Moralność pani Dulskiej*, reż. Tomasz Zygadło;
- 10) *Nad Niemnem*, reż. Zbigniew Kuźmiński;
- 11) *Noc listopadowa*, reż. Andrzej Wajda;
- 12) *Noce i dni*, reż. Jerzy Antczak;
- 13) *Rewizor*, reż. Jerzy Gruza;
- 14) *Rękopis znaleziony w Saragossie*, reż. Wojciech Jerzy Has;
- 15) *Iwona, księżniczka Burgunda*, reż. Zygmunt Hübner;
- 16) *Sanatorium pod Klepsydrą*, reż. Wojciech Jerzy Has;
- 17) *Śluby panieńskie*, reż. Andrzej Łapicki;
- 18) *Wizyta starszej pani*, reż. Jerzy Gruza;
- 19) *Ziemia obiecana*, reż. Andrzej Wajda;
- 20) *Przerwanie działań wojennych*, reż. Juliusz Machulski.

Teksty polecane do samokształcenia:

- 1) *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*, red. Jerzy Bralczyk;
- 2) Jan Błoński, *Język właściwie użyty. Szkice o poezji polskiej drugiej połowy XX wieku*;
- 3) Grażyna Borkowska, *Pozytywiści i inni*;
- 4) Włodzimierz Dłubacz, *O kulturę filozofii*;
- 5) Karol Estreicher, *Historia sztuki w zarysie*;
- 6) *Formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce*, red. Katarzyna Kłosińska;
- 7) Czesław Jaroszyński, Piotr Jaroszyński, *Kultura słowa. Podstawy retoryki klasycznej*;
- 8) Piotr Jaroszyński, *Człowiek i nauka. Studium z filozofii kultury*;
- 9) Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*;
- 10) Teresa Kowalik, Przemysław Słowiński, *Królewski dar. Co Polska i Polacy dali światu*;
- 11) Jacek Kowalski, *Niezbędnik Sarmaty*;
- 12) Jakub Z. Lichański, *Retoryka. Historia – Teoria – Praktyka*, t. I i II;
- 13) Tadeusz Lubelski, *Historia kina polskiego. Twórcy, filmy, konteksty*;
- 14) Jan Miodek, *Słownik ojczyzny polszczyzny*;
- 15) Anna Nasiłowska, *Literatura okresu przejściowego 1975–1996*;
- 16) *O polską kulturę humanistyczną. Z Mieczysławem Albertem Krąpcem OP rozmawia Piotr Stanisław Mazur*;
- 17) *Popularna encyklopedia mass mediów*, red. Józef Skrzypczak;
- 18) *Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów*, red. Edyta Bańkowska, Agnieszka Mikołajczuk;
- 19) Ryszard Przybylski, *Klasycyzm, czyli prawdziwy koniec Królestwa Polskiego*;
- 20) Zbigniew Raszewski, *Krótką historią teatru polskiego*;
- 21) Władysław Tatarkiewicz, *Historia filozofii, Dzieje sześciu pojęć, Droga przez estetykę*;
- 22) Mieczysław Tomaszewski, *Muzyka w dialogu ze słowem. Próby, szkice, interpretacje*.

Warunki i sposób realizacji

Ramy programowe kształcenia uzupełniającego dla liceum ogólnokształcącego zawierają chronologiczny układ treści, który pozwala na poznawanie utworów literackich w naturalnym porządku, tak jak one powstawały, z uwzględnieniem różnorodnych kontekstów, w tym kulturowych, historycznych i filozoficznych. Nauczanie języka polskiego na tym etapie edukacyjnym nie może sprowadzać się jedynie do uczenia historii literatury, może to bowiem prowadzić do encyklopedyzmu czy mnożenia faktów. Chronologia ma stanowić punkt odniesienia, umożliwić rozwijanie świadomości historycznoliterackiej uczniów, co powinno dokonywać się przez porównywanie zjawisk literackich w czasie. Należy przyjąć perspektywę współczesną jako punkt wyjścia do wprowadzania do tradycji.

Kształcenie literackie i kulturowe w liceum ogólnokształcącym powinno akcentować egzystencjalne aspekty doświadczenia siebie, innych, świata, otwierać ciekawą przestrzeń myślenia i wartościowania przez kontakty z wartościową literaturą i innymi tekstami kultury. Powinno równocześnie wprowadzać w tradycję jako strażnika pamięci zbiorowej, łącznika między dawnymi i współczesnymi latami.

Jednym z ważnych zadań edukacji polonistycznej w liceum ogólnokształcącym jest kontynuowanie kształcenia umiejętności świadomego posługiwania się językiem polskim. Kluczowe w tym zakresie jest rozwijanie kompetencji językowej jako podstawy rozumienia tekstów, wypowiedziania się ustnie i pisemnie w różnych formach, umiejętnego argumentowania swoich sądów i przekonań. Kompetencje językowe warunkowane znajomością gramatyki języka, jego zasobu leksykalnego i stylistyki stanowią podstawę do rozwijania kompetencji komunikacyjnych. Świadomość sytuacji, w której odbywa się komunikacja, świadomość reguł, których wymaga komunikowanie się z otaczającym światem (nie tylko reguł gramatycznych), a także zasad kultury języka to podstawowa dla człowieka umiejętność we współczesnym świecie. Dopelnieniem kompetencji komunikacyjnej jest znajomość i stosowanie zasad ortografii i interpunkcji. Rozwijanie kompetencji językowych i komunikacyjnych ucznia warunkuje zatem kształcenie odbioru tekstów oraz ich tworzenie.

Ważną rolę w edukacji polonistycznej powinno spełnić samokształcenie rozumiane jako przygotowanie do edukacji ustawicznej, czyli wychowania człowieka charakteryzującego się twórczym i dynamicznym stosunkiem do życia i kultury.

Obowiązkiem nauczyciela jest organizowanie wewnętrznej integracji wewnątrzprzedmiotowej, czyli łączenie kształcenia literackiego i kulturowego, językowego, tworzenia wypowiedzi oraz samokształcenia.